

הגמ' במסכת סנהדרין ע'. מביאה כמה דעות לגבי זהותו של "עץ הדעת".

דעה אחת אומרת שהיה זה גפן, שכן גפן מביאה יללה לעולם.

ע"י שכרות עלול האדם לעשות מעשים רעים, כך גם עץ הדעת הביא יללה לעולם ע"י המוות.

בדרך רמז אמרו ילל- בגימטריא 70 כמו בגימטריא של יין.

דעה אחרת אומרת חטה היה, עליו נאריך בהמשך.

עוד דעה מובאת שם שמדובר בתאנה שבדבר שקלקלו בו נתקנו שנאמר "ויתפרו עלה תאנה".

במדרש בראשית רבה פ' ט"ו ס"י ח' מובאת עוד דעה, שעץ הדעת אתרוג היה שהרי נאמר בו "ותרא האשה כי טוב העץ" איזהו אילן שעצו נאכל כפריו אין אתה מוצא אלא אתרוג.

משמו של ר' יהושוע בן לוי מובא כי אל לנו לעסוק כלל בשאלה זו. אם הקב"ה הסתיר ולא גילה איזהו אותו אילן אל לנו לדון בכך, ומדוע לא גילה הקב"ה זהותו של "עץ הדעת"? כדי שלא נכעס על אותו עץ כמו שמצינו שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו בהמה שנסקל על ידה פלוני.

דעה נוספת מביא ר' צדוק הכהן מלובלין ש"עץ הדעת" היה עץ כל כך מיוחד והיו הטעמים של כל העצים שהוזכרו קודם, תערובת מיוחדת שנתנה דעת באדם הראשון וחווה.

עץ הדעת חטה היה

הנימוק בגמ' בסנהדרין לזיהוי של "עץ הדעת" בחטה הוא בגלל הדעת שנכנסת בתינוק, אשר כל הזמן שהוא יונק הוא ממלמל מילים בלי טעם, אך כאשר הוא מתחיל לאכול דגן הוא כבר מתחיל להשמיע מילים עם הגיון כמו אבא אמא וכו'. דברים אלו של הגמ' מקבלות חיזוק ממחקרים מתקדמים בדורנו המצביעים על כך שבאפריקה שההנקה נמשכת הרבה שנים ולא נותנים תוספות של דייסות העשויות מדגן, הרי שההתפתחות השכלית מתעכבת ומשפיעה על הפיגור של התושבים.

סיבה נוספת "חטה", כ"ב אותיות כמניין או אותיות התורה, וע"י לימוד התורה כ"ב אותיותיה זוכים לדעת.

ישנם כמה קשיים לזהות את "עץ הדעת עם חטה :

- א. המראה של החטה. הרי כשאומרים "עץ" אתה מיד חושב על גזע שממנו יוצאים ענפים והוא מתנשא לגובה ואילו החטה היא שיח נמוך יחסית.
- ב. חטה היא הבסיס שממנו ישנם עוד כמה מלאכות כגון טחינה, לישה, אפיה וכו' ועד שאתה מגיע למוצר המוגמר – הלחם, ואילו הפרי של העץ עצמו כבר מוצר מוגמר שכל שעליך לעשות הוא לאכול אותו.
- ג. לא מצינו שאדם וחווה עיבדו את פרי "עץ הדעת", אלא הוא היה אכיל באופן מיידי.

הגמ' שבת ל' חשה בשאלות אלו ואומ' כשם שלעת"ל תגדל א"י גלוסקאות כך גם עץ הדעת הי"ה מוצר מוגמר ויצא לחם אפוי מעץ הדעת ומאחר וכל הנוגעים בדבר נתקללו, כך גם הוא נענש ונהפך לשיח ועל האדם הוטל לעבוד עשר מלאכות עד אשר יוכל לאוכלו "בזיעת אפך תאכל לחם".

כך אכן המהר"ל ב"נתיבות עולם" נתיב העבודה פי י"ז – אילולא חטא אדה"ר היה יוצא לחם מוגמר ובגלל חטאיו צריך לטרוח בהכנתו י' מלאכות כנגדן מחזיק ב"י אצבעותיו בפת בזמן ברכת המוציא (אשר גם ברכה זו מורכבת מעשר מילים).

בגמ' בברכות לא'. דנה בשאלה לגבי נוסח הברכה על הלחם "המוציא לחם מן הארץ" או "המוציא", הדיון הוא האם צריך להשתמש בלשון עבר או בלשון עתיד "המוציא" לשון עתיד, רש"י: "... המוציא שעתיד להוציא".

ר' צדוק מסביר מחלוקת זו במדרש שהוזכר לעיל בעניין א"י העתידה להוציא גלוסקאות: והשאלה היא כשאתה מברך על הלחן השלם האפוי האם אתה מזכיר את הלחם שיה בעבר לאדה"ר בגי'ע או את הלחם האפוי שהמוגמר שעתיד להיות הגלוסקאות.

בגמ' בירושלמי מובא טעם אחר מדוע נפסק להלכה "המוציא" ביות ובנוסח הברכה שהמברכים "מלך העולם מוציא לחם" ואז עלולים לבלוע את המם עולם, לכן מברכים "המוציא לחם, והה' מפרידה.

או אז קשה מדוע בהמשך אומ' "המוציא לחם מן הארץ" "לחם מן" שוב עלולים לבלוע את המים ולא חוששים?

אלא אומ' תוס' היות וחז"ל רוצים להשאיר כמה שאפשר צמודים ללשון הפסוק "להוציא לחם מן הארץ" (תהילים ק"ד).

לדעת ר' צדוק (בספרו "מחשבות חרוץ" עמ' 119) ענין הלחם המוגמר הייה בגן עדן בעץ הדעת והלחם המוגמר שעתידה א"י להוציא לעת"ל נרמז בקורבן "שתי הלחם" שהקריבו בחג השבועות במקדש והיות ובחג נידונים על פירות האילן,

ומאיר אור תיקון העולם ע"י התורה שנגנזה ביום זה, לכן הם ממשיכים ברכה לכל פירות האילן שכולם יונקים מעץ הדעת.

בעניין עץ הדעת" ו"עץ החיים" שמעתי מפיו של הרב הראשי לשעבר הרב אונטרמן זצ"ל מדוע אדה"ר לא אכל קודם מעץ החיים" היה חי לעולם ואח"כ אכל מ"עץ הדעת" והיה כבר מחוסן ולא יקרה כלום?

שאלה זו מופנית גם אלינו, אנו קודם טורחים ללמוד דעת חכמה ומדעים ורק אח"כ רוצים לטעם מהתורה ולפעמים כבר מאחרים את המצב כי ישנם אנשים הטועמים מ"עץ הדעת" קונים דעת וחכמה אך עוזבים את דרך התורה.

על כן העצה היא שילמד תורה ועי"ז יהיה מחוסן וגם אם ילמד אח"כ דעה וחכמה ומדעים לא יינזק כי התורה מגינה עליו.